

POSTANOWIENIE

Dnia 9 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera

w sprawie z odwołania W. P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Z.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 9 stycznia 2020 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 27 września 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Z. na rzecz W. P. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w K., wyrokiem z 14 maja 2018 r., zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Z. z 21 kwietnia 2017 r. zaskarżoną przez ubezpieczonego W. P. i przyznał odwołującemu się prawo do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach poczynając od 13 marca 2017 r.

W zaskarżonej decyzji organ rentowy uznał, że na dzień 1 stycznia 1999 r. ubezpieczony udowodnił jedynie 23 lata i 3 dni okresów składkowych i nieskładkowych. Za udokumentowany okres pracy w warunkach szczególnych uznał natomiast 6 lat, 2 miesiące i 10 dni. Organ rentowy nie zaliczył

ubezpieczonemu do stażu ubezpieczeniowego okresu nauki zawodu oraz do okresu pracy w warunkach szczególnych zatrudnienia w (...) Przedsiębiorstwie Remontowym w R. i w Przedsiębiorstwie Robót Inżynieryjnych w S..

W ocenie Sądu Okręgowego, w świetle materiału dowodowego, a zwłaszcza dokumentów źródłowych zgromadzonych w aktach osobowych ubezpieczonego z okresu zatrudnienia w (...) Przedsiębiorstwie Remontowym w R. ((...) PR R.) oraz Przedsiębiorstwie Robót (...) w S., nie budzi wątpliwości, że ubezpieczony wykonywał pracę w warunkach szczególnych, o której mowa w dziale V poz. 1 wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43). Przekonuje o tym ujawnione w aktach osobowych świadectwo wykonywania pracy zaliczonej do pierwszej kategorii zatrudnienia, z którego wynika, że na stanowisku ślusarza w (...) PR R., po odbyciu służby wojskowej, począwszy od 10 maja 1980 r. ubezpieczony wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy roboty wodnokanalizacyjne oraz budowę rurociągów w głębokich wykopach. Nie budziło także wątpliwości Sądu pierwszej instancji to, że ubezpieczony uczęszczał do Zasadniczej Szkoły Zawodowej dla Pracujących (...) Przedsiębiorstwa Remontowego w R., co potwierdza świadectwo ukończenia tej szkoły. O tym, że ubezpieczony był pracownikiem młodocianym (...) PR R., przekonuje treść świadectwa pracy ujawniona w aktach osobowych, w którym stwierdzono, że w przedsiębiorstwie tym był zatrudniony w okresie od 1 września 1972 r. do 29 lutego 1984 r. Jako pracownik młodociany ubezpieczony pobierał praktyczną naukę zawodu, pracując na rzecz zatrudniającego go zakładu za wynagrodzeniem. Tak więc okres od 1 września 1972 r. do 20 czerwca 1975 r. (2 lata, 9 miesięcy i 20 dni) należało, zdaniem Sądu Okręgowego, wliczyć do okresu stażu ubezpieczeniowego. W rezultacie, w ocenie Sądu Okręgowego, ubezpieczony wykazał, że po zsumowaniu uznanego przez organ rentowy okresu zatrudnienia w warunkach szczególnych oraz okresu spornej pracy u wymienionych pracodawców, na dzień 1 stycznia 1999 r. legitymuje się on pracą w szczególnych warunkach w wymiarze 15 lat, 2 miesięcy i 3 dni. Z uwagi na osiągnięcie również wymaganego wieku (60 lat) oraz ogólnego okresu składkowego i nieskładkowego (25 lat) ubezpieczony spełnił

przesłanki do nabycia emerytury w obniżonym wieku w związku z pracą w szczególnych warunkach.

Organ rentowy wniósł apelację od wyroku Sądu pierwszej instancji, zarzucając naruszenie przepisów prawa procesowego: art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. oraz prawa materialnego: art. 184 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 32 ust. 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm., dalej: ustawa emerytalna). W ocenie organu rentowego, Sąd pierwszej instancji, ustalając okres pracy w szczególnych warunkach, powinien był pominąć okresy nieskładkowe przebyte przez ubezpieczonego od 15 listopada 1991 r. obejmujące czasową niezdolność do pracy. Jedynie okresy faktycznej pracy w szczególnych warunkach, czyli okresy składkowe, mogą być zaliczane do takiej pracy.

Sąd Apelacyjny w [...], wyrokiem z 27 września 2018 r., oddalił apelację organu rentowego.

Sąd drugiej instancji zauważył, że w istocie jedynym zarzutem apelacji jest uwzględnienie okresów nieskładkowych przebytych przez ubezpieczonego od 15 listopada 1991 r., bez których nie udowodnił on 15 lat pracy w szczególnych warunkach, a jedynie 14 lat, 7 miesięcy i 11 dni.

Zarzut organu rentowego nie mógł być jednak uwzględniony, gdyż pozostaje w sprzeczności z wyrażonym w uchwale z 27 listopada 2003 r., III UZP 10/03 (OSNP 2004, nr 5, poz. 87), poglądem Sądu Najwyższego, zgodnie z którym do okresu pracy w szczególnych warunkach, o jakim mowa w § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wlicza się okresy zasiłku chorobowego w czasie trwania tego stosunku pracy, przypadające po dniu wejścia w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.). W ocenie Sądu Apelacyjnego, w pełni podzielającego pogląd przedstawiony w powołanej uchwale, bezzasadne jest pomijanie przez organ rentowy spornych okresów pobierania zasiłków chorobowych, zaś ich uwzględnienie umożliwia wykazanie przez ubezpieczonego przesłanki co najmniej 15 lat pracy wykonywanej stale i w

pełnym wymiarze czasu w szczególnych warunkach, zgodnie z art. 184 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 oraz § 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., a zatem przyznanie ubezpieczonemu prawa do spornej emerytury.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] wniósł organ rentowy, zaskarżając wyrok ten w całości. Skargę oparto na podstawie naruszenia prawa materialnego: art. 184 oraz art. 32 ust. 1a pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przez błędną wykładnię, wyrażającą się w przekonaniu, że do okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze należy zaliczyć okresy pobierania zasiłku chorobowego w czasie trwania stosunku pracy, przypadające po dniu 14 listopada 1991 r., podczas gdy do stażu pracy szczególnego rodzaju lub w szczególnych warunkach wlicza się tylko okresy faktycznego wykonywania takiej pracy oraz okresy niewykonywania pracy wynikające z rozkładu czasu pracy i urlopu wypoczynkowego.

Organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie odwołania od decyzji ZUS oraz o zasądzenie na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania został uzasadniony przesłankami z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c., ponieważ, zdaniem organu rentowego, w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne a ponadto skarga kasacyjna jest w sposób oczywisty uzasadniona.

Organ rentowy zwrócił uwagę, że ustawą z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw, katalogi okresów zatrudnienia, równorzędnych i zaliczanych zastąpiono katalogami okresów składkowych i nieskładkowych. W decyzjach wydawanych po 14 listopada 1991 r. okres pobierania zasiłku chorobowego w czasie trwania ubezpieczenia i po ustaniu ubezpieczenia jest okresem nieskładkowym i jest uwzględniany tylko w stażu ogólnym. Przy czym cały czas obowiązuje rozporządzenie z 1983 r. uniemożliwiające uwzględnienie okresu pobierania zasiłku chorobowego w stażu pracy szczególnego rodzaju lub w szczególnym charakterze. Wprowadzenie do ustawy emerytalnej w 2004 r. art. 32

ust. 1a nie stanowi zmiany merytorycznej. Przepis ten był reakcją na orzecznictwo sądów powszechnych, które – mechanicznie stosując uchwały Sądu Najwyższego – przenosiły ich działanie na inne stany faktyczne. Nie ma zatem żadnego znaczenia cezura czasowa wyznaczana przez 1 lipca 2004 r. (rozpoczęcie obowiązywania art. 32 ust. 1a ustawy emerytalnej). Zagadnienie prawne ujawniające się na tle stanu faktycznego sprawy wynika z tego, że 1 stycznia 1999 r. obowiązywały przepisy uniemożliwiające wliczanie okresów pobierania zasiłków do stażu pracy szczególnej. Staż tej pracy, niezbędny do nabycia prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy emerytalnej, należy ustalić po odliczeniu wymienionych okresów ze stażu pracy szczególnej, niezbędnego do nabycia prawa do emerytury przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną ubezpieczony wniósł o nieprzyjęcie jej do rozpoznania oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego się zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia w celu jej merytorycznego rozpoznania.

1. Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Nie przysługuje od każdego orzeczenia sądu drugiej instancji, które nie satysfakcjonuje strony skarżącej. Wnosi się ją do Sądu Najwyższego od prawomocnego wyroku poza tokiem instancji. Jej przyjęcie do merytorycznego rozpoznania musi być uzasadnione istotnym interesem publicznym, w szczególności potrzebą dokonania wykładni przepisów, które jeszcze nie doczekały się sądowej interpretacji albo wywołują poważne wątpliwości, rozstrzygnięciem istotnych zagadnień prawnych, zwłaszcza o charakterze precedensowym, dotychczas nierozważanych przez Sąd Najwyższy, wreszcie wyeliminowaniem orzeczeń oczywiście i rażąco wadliwych. Wniesienie skargi kasacyjnej doznaje istotnych ograniczeń, pozwalających Sądowi Najwyższemu na wstępną selekcję spraw, które będą merytorycznie rozpoznane (tzw. przedsąd).

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁴ § 2 k.p.c.) powinien wskazywać, że występuje przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie (sporządzone odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) powinno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Sąd Najwyższy w ramach tzw. przedsądu bada tylko powołane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie, zaś cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie przez skarżącego istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym.

2. Organ rentowy powołuje się w skardze kasacyjnej na dwie wzajemnie wykluczające się przesłanki przedsądu. Nie jest możliwe jednoczesne wykazywanie, że w sprawie istnieje istotne zagadnienie prawne dotyczące wykładni określonych przepisów prawa i że równocześnie skarga oparta na naruszeniu tych przepisów jest oczywiście uzasadniona. Albo jest tak, że wykładnia określonych przepisów jest jednoznaczna i w związku z tym ich naruszenie jest oczywiste, albo też tak, że wykładnia ta rodzi istotne zagadnienie prawne, wobec czego naruszenie przepisów nie może być oczywiste (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14, LEX nr 1770903; z 17 lipca 2019 r., III CSK 148/19, LEX nr 2751796).

Zarysowany przez organ rentowy problem prawny dotyczący zaliczania do czasu pracy w warunkach szczególnych okresów pobierania zasiłku chorobowego

(i tym samym niewykonywania faktycznie pracy) nie jest problemem nowym, a tym samym nie może być kwalifikowany jako istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁴ § 1 pkt 1 k.p.c. Należy przypomnieć, że istotne zagadnienie prawne to kwestia nierozwiązana dotychczas w orzecznictwie, której wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11; z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151; z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, LEX nr 2069457; z 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, LEX nr 2110562).

Odnosząc się do argumentów przedstawionych przez organ rentowy, należy mieć na uwadze, że po wejściu w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), co nastąpiło z dniem 15 listopada 1991 r., dotychczasowe określenia: okresy zatrudnienia, równorzędne i zaliczalne do okresu zatrudnienia, zostały zastąpione terminami: okresy składkowe i nieskładkowe oraz okresy pracy w gospodarstwie rolnym. Tymi samymi pojęciami operuje obecnie obowiązująca ustawa emerytalna, przy czym okres pobierania wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy oraz zasiłków z tytułu choroby i macierzyństwa uważany jest za okres nieskładkowy (art. 7). Ustawa emerytalna w art. 32 ust. 1 zachowała dotychczasowe szczególne uprawnienia emerytalne z tytułu wykonywania pracy w szczególnym charakterze. Określenie „wykonywanie pracy w szczególnym charakterze” w odniesieniu do przepisów ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w brzmieniu pierwotnym należało rozumieć jako okresy pozostawania w stosunku pracy na stanowiskach, na których praca uznawana jest za wykonywaną w szczególnym charakterze, niezależnie od tego, czy wynagrodzenie było wypłacane za czas wykonywania pracy, czy za czas usprawiedliwionej nieobecności w pracy, czy też zamiast wynagrodzenia pracownik otrzymywał zasiłek z tytułu choroby lub macierzyństwa. W tym zakresie wprowadzenie rozróżnienia na okresy składkowe i nieskładkowe niczego nie zmieniło, zatem okresy, za które pracownik otrzymywał zasiłki z ubezpieczenia społecznego, były wliczane do okresu pracy w szczególnym charakterze, mimo że przy ustalaniu ogólnego (dwudziestopięcioletniego) okresu ubezpieczenia były traktowane jako okresy nieskładkowe (por. wyrok Sądu

Najwyższego z 7 lutego 2006 r., I UK 154/05, LEX nr 272581; wyrok Sądu Najwyższego z 14 maja 2019 r., III UK 123/18, LEX nr 2673136).

Zakres stosowania powołanego przez organ rentowy art. 32 ust. 1a ustawy emerytalnej został precyzyjnie określony w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 10 lipca 2008 r., K 33/06 (OTK-A 2008, nr 6, poz. 106), w którym Trybunał stwierdził, że oceniana zmiana może mieć zastosowanie wyłącznie na przyszłość. Przepis ten nie ma więc zastosowania do stanów faktycznych powstałych przed jego wejściem w życie. Stanowisko to podtrzymał Sąd Najwyższy w wyroku z 23 kwietnia 2010 r., II UK 313/09 (OSNP 2011, nr 19-20, poz. 260), stwierdzając, że osiągnięcie przed 1 stycznia 1999 r. okresu pracy w szczególnych warunkach, o którym mowa w art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wyłącza ponowne ustalenie tego okresu po osiągnięciu wieku emerytalnego według zasad wynikających z art. 32 ust. 1a pkt 1 tej ustawy, obowiązujących od 1 stycznia 2004 r.

W konsekwencji powołanej przez Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku uchwały Sądu Najwyższego z 27 listopada 2003 r., III UZP 10/03 (OSNP 2004, nr 5, poz. 87) utrwalili się w judykaturze pogląd, że w art. 32 ust. 1a ustawy emerytalnej ustawodawca wprowadził istotną zmianę w stanie prawnym, w którym wcześniej nie było możliwe ustalenie w drodze wykładni zasady pomijania w okresie ubezpieczenia okresów niezdolności do pracy z powodu choroby, oraz że art. 32 ust. 1a tej ustawy nie ma zastosowania do oceny nabycia prawa do emerytury przed 1 lipca 2004 r. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 5 maja 2005 r., II UK 219/04, OSNP 2005, nr 22, poz. 361 oraz II UK 215/04, OSNP 2005, nr 22, poz. 360 oraz z dnia 7 lutego 2006 r., I UK 154/05, LEX nr 272581).

W świetle dotychczasowego utrwalonego i konsekwentnego orzecznictwa Sądu Najwyższego argumentacja organu rentowego, że przed wejściem w życie art. 32 ust. 1a ustawy emerytalnej okresy pobierania zasiłków chorobowych (jako okresy nieskładkowe) powinny zostać odliczone od stażu pracy w warunkach szczególnych, nie znajduje usprawiedliwienia, podważając także twierdzenie skarżącego o oczywistej zasadności skargi.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto na podstawie art. 98 k.p.c.